

- лени труда / Л.А. Рекитар // Мир, экономика и международные отношения. – 1978. – № 2. – С. 57-60.
8. Сааков В.И. Формирование, планирование и повышение эффективности строительного комплекса / В.И Сааков. – Ташкент : Узбекистан, 1981. – 248 с.
 9. Залунина О. М. Роль целевых показателей в определении прогностических оценок для строительной отрасли // Бизнес Информ. – 2014. – № 3. – С. 160-165.
 10. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

УДК 330.341.1

Захаркін О.О.

*кандидат економічних наук, доцент,
докторант факультету економіки та менеджменту
Сумського державного університету*

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Досліджено зарубіжний досвід інноваційного розвитку економіки та можливостей адаптації його в сучасних умовах господарювання. Визначено типові моделі інноваційного розвитку, які дали найбільший економічний ефект для розвинених країн світу. Визначено наявний потенціал та ключові проблеми реалізації інноваційної моделі розвитку України.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційна модель, економічний розвиток.

Zakharin A.A. INNOVATION MODEL OF ECONOMIC DEVELOPMENT

Исследован зарубежный опыт инновационного развития экономики и возможностей адаптации его в современных условиях хозяйствования. Определены типовые модели инновационного развития, которые дали наибольший экономический эффект для развитых стран мира. Определен имеющийся потенциал и ключевые проблемы реализации инновационной модели развития Украины.

Ключевые слова: инновации, инновационная деятельность, инновационная модель, экономическое развитие, стимулирование инновационной деятельности.

Zakharin O.O. INNOVATIVE MODELS OF ECONOMIC DEVELOPMENT

This research is devoted to foreign experience of innovative economic development and opportunities of its adaptation to modern business environment. The typical models of innovative development that gave the most relevant economic effect to developed countries are defined. The real potential and key problems of realization of innovative development model in Ukraine are found out.

Keywords: innovation, innovation, innovation model, economic development, promoting innovation.

Постановка проблеми. В сучасних умовах інновації є ключовим чинником підвищення технологічної конкурентоспроможності країни. Оскільки саме вони не лише забезпечують оновлення реального сектора економіки, але і забезпечують сталий соціально-економічний розвиток країни. Саме тому у країн – інноваційних лідерів, зосереджено найбільше фінансових потоків, а також спостерігається висока концентрація найрентабельніших видів бізнесу, переважно високотехнологічна структура національного виробництва, як правило, винесена за межі власної країни промислово-технологічного циклу виробництв [2, с. 47].

Відзначимо, що в десятку провідних країн світу в галузі інновацій згідно даними викладеними в щорічному звіті Global Innovation Index входять: Швейцарія, Швеція, Великобританія, Нідерланди, США, Фінляндія, Гонконг, Сінгапур, Данія та Ірландія. Україна у цьому рейтингу знаходиться на 71-му місці [10]. Враховуючи відзначене, цілком впевнено можна стверджувати, що в Україні, незважаючи на задекларований інноваційний шлях розвитку інновації, не стали належним засобом підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Враховуючи відзначене, питання пошуку можливих шляхів переходу до інноваційної моделі розвитку зберігає свою актуальність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичну основу дослідження склали роботи провідних вітчизняних та закордонних вчених у сфері інноватики: В. Александрова, Ю. Бажала, В. Геєця, С. Ільєнкова, С. Ілляшенко, Н. Краснокутської, М. Стадник, Л. Федулової, І. Ансоффа, П. Друкера, Б. Санто, Й. Шумпетера.

Наприклад, М. Йохна та М. Стадник інноваційний тип розвитку розуміють як спосіб економічного зростання, заснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямований на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи [4, с. 65], С. Ілляшенко визначає інноваційний розвиток як «... процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту» [3, с. 23].

Разом з тим, незважаючи на накопичений досвід та теоретичні надбання науковців питання удосконалення організаційно-економічного механізму активізації інноваційної діяльності в Україні й досі залишаються недостатньо висвітленими і потребують подальшого розроблення.

Постановка завдання. На підставі аналізу зарубіжного досвіду щодо інноваційної моделі розвитку визначити найбільш прийнятні шляхи формування такої моделі для економіки України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з даними оприлюдненими агентством Bloomberg Україна входить до 50 найбільш інноваційних країн світу та посідає у цьому рейтингу 42 місце. При цьому відзначимо, що взагалі агентством Bloomberg було досліджено показники інноваційності понад 200 країн. Вище відзначене вказує на те що Україна все ще має досить потужний, принаймні для Європи, інноваційний потенціал, який не реалізовується в повній мірі. Більш того, більшість експертів

науковців, незважаючи на позитивні зрушення, які спостерігаються останніми роками у зазначеному напрямку, визначають стан інноваційної діяльності в Україні як кризовий.

Зазначимо, у 2012 р. інноваційною діяльністю у промисловості займалися 1758 підприємств, що склало 17,4% загальної кількості промислових підприємств по Україні проти 1679 підприємств (16,2%) у 2011р. (рис. 1).

Аналізуючи дані [11] відображені на рис. 1 цілком впевнено можна стверджувати, що в Україні доля інноваційно-активних підприємств складає досить незначний відсоток від загальної кількості. Так за результатами 2012 р. їх питома вага у загальній кількості підприємств становила 17,4%. З них частка підприємств, які впроваджували інновації, становила 11,5%, зменшившись за 10 років на 3,3%. І хоча у 2012 р. цей показник зріс до 13,6%, питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової помітно скоротилася: з 6,8% у 2001 р. до 3,8% у 2010 р. і до 3,3% у 2012 р.

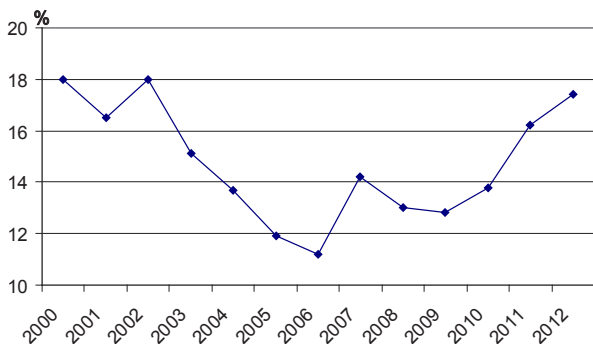

Рис. 1. Динаміка інноваційної активності промислових підприємств (у % до загальної кількості промислових підприємств в Україні)

Для порівняння відмітимо, що серед країн Європейського Союзу мінімальні показники інноваційної активності мають Португалія – 26% та Греція – 29%, тобто більше ніж в 1,5 рази вищі, ніж в Україні. А у порівнянні з країнами-лідерами у цій галузі, такими як Нідерланди (62%), Австрія (67%), Німеччина (69%), Данія (71%) та Ірландія (74%), розрив становить 3-4 рази [5]. Така ж спадна тенденція характеризувала процес освоєння нових видів продукції, хоча кількість впроваджених нових технологічних процесів дещо збільшилася.

Низькою також залишається питома вага реалізованої інноваційної продукції в обсязі промислової, яка до того ж має негативну тенденцію до щорічного зменшення з 6,8% у 2001 р. до 3,3% у 2012 р. (зменшення порівняно з 2001 р. складає 56%).

Вкрай низькою залишається питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП – якщо у 2001 р. цей показник складав 1,11%, то протягом 2007-2010 р. він коливався в межах 0,9-0,95%, а за підсумками наступних двох років – 0,79-0,80%.

Зниження ключових показників інноваційної активності вітчизняних підприємств є свідченням того, що їх продукція переважно є не інноваційною і, відповідно, неконкурентоспроможною. Згідно зі статистичними даними, в загальному обсязі реалізованої промислової продукції тільки 9,8% мають ознаки інноваційної, тоді як в Євросоюзі цей показник перевищує 75% [5].

Виділяють три типові моделі економічного розвитку країни: ресурсну, інноваційну та інтелектуально-

донорську [6, с. 126]. Стисло розглянемо зміст кожної з них.

Ресурсна модель характеризується відсутністю високотехнологічного виробництва та складається з трьох взаємозв'язаних компонентів: природні ресурси, виробництво та гроші.

Інноваційна модель розвитку економіки країни – це забезпечення структурних зрушень в економічному процесі країни та підвищення її загального технологічного рівня [9]. Втілення моделей інноваційного розвитку є одним з найбільш суттєвих факторів, що дозволяє виводити сучасну економіку на необхідний конкурентоспроможний рівень.

Інноваційна модель представляє собою безперервний цикл трансформації грошей на дослідження в знання, знань у майстерність працівників, останнього в інновації, перетворення інновацій у товар, трансформація товару в гроші.

Інтелектуально-донорська модель являє собою скорочений варіант попередньої моделі, однак з неї виключено стадію виробництва.

Світовий досвід свідчить, що найбільш ефективною є друга модель економічного розвитку. Разом з тим в Україні сьогодні домінують перша і третя моделі: ресурсна без високотехнологічного виробництва та інтелектуально-донорська. На нашу думку, відзначене обумовлене перш за все, обмеженістю інвестиційних ресурсів, недостатньою державною підтримкою інноваційних процесів, недосконалістю законодавством у галузі інновацій тощо. Разом з тим варто відзначити, що згадані моделі у стратегічній перспективі матимуть руйнівний вплив на економіку України, що обумовлено виснаженістю ресурсів країни, відтоком факторів виробництва національної економіки за кордон, а також відтоком «мізків». Такий стан речей практично унеможливує забезпечення конкурентоспроможності на світовій арені не лише окремих вітчизняних підприємств, але і економіки країни в цілому.

З огляду на відзначене, вважаємо за необхідне розглянути більш детально моделі державної політики у сфері підтримки інновацій, які застосовуються країнами лідерами в галузі інновацій. Здійснені нами дослідження дозволили виокремити дві яскраво виражені моделі інноваційного розвитку: англо-американську та франко-японську. При цьому перша модель характеризується повною автономією та самостійністю підприємництва в інноваційній діяльності.

Прибічники визначеної моделі віддають перевагу непрямым методам стимулювання інноваційної діяльності, зокрема шляхом надання суб'єктам господарювання кредитів на пільгових умовах, здійснення державних замовлень на проведення науково-дослідних розробок, створення наукової інфраструктури в регіонах, безоплатна передача або надання на пільгових умовах у тимчасове користування державного майна та земельних ділянок для організації діяльності інноваційних підприємств, тощо. Визначене коло стимулів використовують у своїй практиці такі країни як Велика Британія, США, тощо.

Друга модель навпаки, характеризується значним впливом держави на розвиток інноваційного процесу, використанням методів прямого стимулювання інноваційного процесу шляхом надання інноваційно активним підприємствам прямих дотацій та субсидій, введення податкових пільг на інвестиції, що здійснюються в інноваційну сферу та законодавчих норм, які стимулюють науково-дослідну активність [1, с. 45].

У якості прикладу можна привести такі країни, як Франція, Фінляндія, Швеція, Німеччина, Японія тощо. Втім, варто відмітити, що жодна з визначених моделей ні однією країною не використовується у чистому вигляді. Уряди практично всіх розвинених країн використовують комплексний підхід до стимулювання інноваційних процесів в країні, застосовуючи при цьому як методи прямого, так і непрямого стимулювання [5]. Обрання тих чи інших методів стимулювання обумовлюється принципами реалізації національної інноваційної політики.

Так, зокрема, Уряди Південної Кореї та Японії вважають основними агентами економічного зростання великі промислові групи, тому здійснюють активну підтримку їх прагнення до диверсифікації своєї діяльності на основі наукомістких технологій. Деяко інший підхід використовується в Китаї, модель інноваційного розвитку якого орієнтована на використання ресурсної бази певного регіону. Підставою для надання фінансування є не вимога високотехнологічності бізнесу, а доведення підприємством здатності ефективно використовувати природні ресурси.

Характеризуючи досвід промислово розвинених країн світу, варто відмітити, що на сьогодні основним елементом державної політики є програми створення інноваційних центрів у вигляді технополісів та технопарків. У якості прикладу можна привести досвід Фінляндії, де діють так звані «науково-виробничі інкубатори», або «бізнес-інкубатори». Визначені інкубатори об'єднують університети, дослідні та виробничі центри, венчурні фірми.

У контексті вищевизначеного зауважимо, що основна форма інвестування бюджетних коштів у Фінляндії здійснюється шляхом надання безоплатних субсидій, грантів під дослідні проекти на конкурсній основі. Варто також акцентувати увагу і на тому, що тут, як і в більшості розвинених країн, відсутні будь-які пільги для тих, хто створює та запроваджує інноваційні розробки. У Швеції й Нідерландах велику роль відіграють національні академії наук та Інститути Вищих досліджень. Прикладні дослідження у Швеції й Нідерландах забезпечуються переважно за рахунок грантів і спільні проектів з великими транснаціональними корпораціями – Shell та Philips у Нідерландах, Volvo, Ericsson – у Швеції. Акцентуємо також увагу на тому, що в США основна маса досліджень в області фундаментальної науки та значна частина прикладних досліджень зосереджена в університетах, значна частина яких посідає перші місця у світових рейтингах [7].

Також варто зазначити, що більшість країн членів ЄС досить часто використовують такі форми стимулювання інноваційної діяльності як зниження державного мита для індивідуальних винахідників та дотації створення фондів впровадження інновацій з урахуванням можливого ризику.

Відмітимо, що в Україні діє лише 24 бізнес-інкубатори і 10 інноваційних центрів при вищих навчальних закладах. Домінуючою формою організації інноваційних процесів є технопарки («Інститут зварювання ім. Є.О.Патона», «Інститут монокристалів», «Вуглемаш», «Київська політехніка» тощо). Технополіси в Україні взагалі відсутні [8].

Висновки з проведеного дослідження. Підсумовуючі здійснене дослідження, результати якого викладені вище, слід зазначити, що Україні безперечно необхідно створювати власну індивідуальну модель інноваційного розвитку. Наша держава має досить високий науково-технічний потенціал. Так, відповідно до рейтингу Індексу глобальної конкурентоспроможності (ІГК) Всесвітнього економічного форуму Україна займає лідируючі позиції за такими показниками, як система освіти та кількість наукових співробітників.

Рівень освіченості українців перевищував середній індекс країн Східної Європи і СНД. Разом з тим Україна обіймає у рейтингу 140 місце з 148 за здатністю утримати високоосвічені кадри та молодістю кваліфікованих спеціалістів. До того ж, на відміну від промислово розвинених країн в Україні спостерігається досить низька частка високотехнологічної продукції приблизно на рівні 0,05-0,1% [1]. Тоді як частка на світовому ринку країн-лідерів (США, Японія, Німеччина, Франція та ін.) становить майже 80%. Такий стан речей, на нашу думку, обумовлений низкою чинників, ключовою з яких є недостатнє фінансування фундаментальної та прикладної науки. Враховуючи відзначене, подальші дослідження автора будуть спрямовані на дослідження ключових проблем у сфері фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні та пошук можливих шляхів їх вирішення.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Голляк Ю.Б. Інноваційні перетворення української економіки в контексті міжнародної конкуренції / Ю.Б. Голляк // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 7(61). – С. 43-55.
2. Гусев В. Система пріоритетів державної інноваційної політики: зб. наук. праць Української академії державного управління при Президенті України / за заг. ред. В.І. Лугового, В.М. Князева. – К.: Вид-во УАДУ, 2002. – Вип. 2. – С. 44-48.
3. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: навч. посіб. / С. М. Ілляшенко. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.-Суми: Університетська книга, Княгиня Ольга, 2005. – 324 с.
4. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності: навчальний посібник / Йохна М.А., Стадник В.В. – К.: Видавничий центр «Академія», 2005. – 400 с. (Альма-матер).
5. Ковач А.В. Світові тенденції інноваційного процесу на сучасному етапі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://intkonf.org/kovach-av-svitovi-tendentsiyi-innovatsiyinogo-protsesu-na-suchasnomu-etapi/>.
6. Козлова А.І. Інноваційна модель розвитку економіки України: міжнародні пріоритети [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/natural/vnulp/Ekonomika/2012_725/18.pdf.
7. Мілевська Т.С. Моделі інноваційного розвитку економіки / Т.С. Мілевська // Бізнесінформ. – № 7. – 2012. – С. 44-47.
8. Особливості національної інноваційної системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=11144.
9. Резнікова Н. Інноваційна модель розвитку національної економіки: оцінка стартових можливостей та засобів реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.academia.org.ua/?p=854>.
10. Україна втратила вісім позицій у рейтингу країн за рівнем розвитку інновацій [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/~1/0/all/2013/07/06/304662>.
11. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.